

*Шкворченко Н. М.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародного гуманітарного університету**Дашкова К. В.,**аспірант,**викладач кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародного гуманітарного університету*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА 'AVALANCHE' У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню лексико-семантичної групи 'Avalanche' в сучасній англійській мові. Матеріалом для дослідження слугували дані сучасних словників англійської мови (онлайн-словників та словників екологічної тематики), а також приклади використання лексичних одиниць у медіатекстах (статті, інтернет-ресурси), отримані методом суцільної вибірки. Проаналізовано поняття лексико-семантичного поля, лексико-семантичної групи, системи. Детально описано погляди лінгвістів на підходи до вивчення польової організації мови у різні історичні періоди, їх класифікацію та еволюцію. Розглянуто ієрархічну структуру лексико-семантичних полів, що передбачає їх внутрішню організацію у вигляді ядра, центру (найбільш близьких до центру лексичних одиниць) та периферії (найбільш віддалених від центру лексичних одиниць). Наведено тлумачення лексеми 'Avalanche' в англійських словниках, що дало змогу визначити підгрупи лексико-семантичної групи 'Avalanche' (загалом чотири тематичні підгрупи: лексичні одиниці на позначення причин виникнення лавин, лексичні одиниці на позначення місць виникнення лавин, лексичні одиниці на позначення сніжних мас та видів опадів у горах, лексичні одиниці на позначення видів лавин) та лексеми, що входять до їх складу. Досліджено лексичні одиниці, що входять до периферії (лексичні одиниці на позначення наслідків лавин). Загальна кількість відібраних лексем становить 52.

На основі проведеного аналізу підраховано загальну кількість одиниць, що входять до складу кожної тематичної підгрупи, та відображено підрахунки у відсотках у вигляді діаграми. Наведено приклад схематичної побудови лексико-семантичної групи 'Avalanche' з урахуванням лексичних одиниць всіх тематичних підгруп.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, лексико-семантична група, система, лексема, ядро, центр поля, периферія.

Постановка проблеми. Величезна семантична мінливість, яка існує в словниковому запасі мов світу, вражає. Кожне слово у будь-якій мові унікальне і містить усе багатство культури у своєму значенні [1, с. 19]. Дослідження лексико-семантичних полів є одним із пріоритетних напрямів сучасної лінгвістики. Лексико-семантичні поля найрізноманітніших мов приковують до себе увагу лінгвістів багатьох країн світу.

Актуальність дослідження визначається зростаючою кількістю згубно впливаючих на навколишнє середовище чинників,

які є причинами лих як природного, так і техногенного характеру, що впливають на розвиток лексики цієї предметної області, а також відсутністю досліджень даного поля в мовознавстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних і зарубіжних науковців приділяли увагу дослідженням у галузі когнітивної лінгвістики: А. Вежбицька, К. Годдард, К. Гирц, Р. Джекендофф, Е.С. Кубрякова, Р. Лангаккер, Ч. Філлмор; в галузі теорії лексико-семантичного поля: Л.М. Васильєв, Г. Інсен, І.М. Кобозева, Л.М. Кузнєцова, В. Порциг, М.М. Покровський, Й. Трір, Г.С. Щур та інші.

Метою дослідження є виявлення, класифікація та опис лексичних одиниць, що входять до складу лексико-семантичної групи 'Avalanche' в англійській мові. Відповідно до мети дослідження були поставлені такі завдання:

- розглянути теоретичні засади щодо системного характеру мови, підходів до визначення поняття «поле» у лінгвістиці, а також структуру лексико-семантичного поля;
- визначення складу та об'єму лексико-семантичної групи 'Avalanche' в англійській мові;
- класифікація лексичних одиниць лексико-семантичної групи з точки зору їх приналежності до центру або периферії.

Матеріал для дослідження було відібрано методом суцільної вибірки з сучасних словників англійської мови (онлайн-словники: Macmillan English Dictionary, Merriam-Webster's Dictionary, The Collins English Dictionary та словники екологічної тематики: Dictionary of Environment and Ecology, Dictionary of Environmental Science, Тематичний екологічний словник), а також медіатекстів (онлайн-газети та журнали, періодичні видання: BBC NEWS, The New York Times Magazine, CBC NEWS, The American Journal of Ecology and Viticulture). Загальна кількість відібраних лексем – 52.

У роботі були використані наступні **методи**: описовий, компонентного аналізу, дистрибутивного аналізу, суцільної вибірки матеріалу (словники і медіатексти).

Виклад основного матеріалу. Через широке різноманіття термінології теорії поля існує низка різних підходів до його вивчення. Перші згадки щодо системного характеру лексики та семантичних зв'язків між мовними одиницями ми знаходимо у працях О. Духачека, М. Покровського, В. Порцига, О. Потєбні, Й. Тріра та інших. Ф. де Соссюр у своїх працях з лінгвістики писав: «мова є системою, що підкоряється своєму власному порядку» [2, с. 61].

Г.Т. Безкоровайна, надаючи узагальнення основним положенням теорії поля, виділяє наступні періоди в історії розвитку польового методу: доіспенівський (або дотермінологічний) період (до кінця 20-х років ХХ ст.), коли існування уявлень про поле не було оформлено в теорію та термінологічно; період виокремлення власне терміна «семантичне поле» та перших теоретичних узагальнень (кінець 20-х – початок 30-х років ХХ ст.); період, коли розвивалося дослідження слова в семантико-синтаксичних зв'язках, здійснювався його етимологічний та словотворчий аналіз. Це продовжувалося до 60-х років ХХ ст. З другої половини ХХ ст. поняття розширюється: виділяють лексико-граматичні, функціонально-семантичні, словотворчі та інші види полів, диференціюються праці, що вивчають лексико-семантичні поля слів та синтактико-семантичні поля одного слова. Активне вивчення семантичних полів у різних мовах світу продовжується і сьогодні [3, с. 173].

Л.М. Васильєв давав наступне визначення лексико-семантичному полю: це польова структура, що володіє ядром і периферією: в міру віддалення від ядра зв'язок між ядерним компонентом і семантикою одиниць поля слабшає [4, с. 26].

У лінгвістичному енциклопедичному словнику дається таке визначення терміна «поле»: сукупність мовних (головним чином лексичних) одиниць, об'єднаних спільністю змісту, які відображають понятійну, предметну чи функціональну схожість явищ, що позначаються [5, с. 381]. Слова необхідно вивчати лише у зв'язку з іншими словами, котрі належать до одного кола уявлень [1, с. 75].

Комплексне дослідження лексико-семантичної групи 'Avalanche' в англійській мові реалізується через поєднання загальнонаукових та лінгвістичних методів і ґрунтується на принципі системності, що передбачає застосування поетапного аналізу мовного матеріалу.

У нашому дослідженні пропонуємо розглянути структуру лексико-семантичної групи 'Avalanche' в англійській мові, що є складником лексико-семантичного поля 'Disaster'. Ядром лексико-семантичної групи є лексема 'Avalanche' з наступними її синонімами: *barrage*, *landslide*, *torrent*, *landslip*, *snowslide*. Насамперед проаналізуємо визначення, що дають нам словники:

1. Macmillan English Dictionary: *avalanche* – a large amount of snow and ice that suddenly falls down a mountain.

2. The Collins English Dictionary: *avalanche* – an avalanche is a large mass of snow that falls down the side of a mountain.

3. Merriam-Webster's Dictionary: *avalanche* – a large mass of snow, ice, earth, rock, or other material in swift motion down a mountainside or over a precipice.

4. Dictionary of Environment and Ecology: *avalanche* – a large mass of snow that becomes detached and falls down the side of a mountain.

5. Dictionary of Environmental Science: *avalanche* – a mass of snow or ice moving rapidly down a mountain slope or cliff.

Аналіз матеріалу показав, що всі зафіксовані лексеми можна поділити на 4 підгрупи, які включають 41 лексичних одиниць. Ці лексичні одиниці знаходяться у центрі лексико-семантичної групи та є близькими за значенням до ядра:

1. Лексичні одиниці на позначення причин виникнення лавин: *heavy snowfall* (сильний снігопад), *wind direction* (напрямок вітру), *layering of snow* (нашарування снігу), *steeper slope* (крутий схил), *hanging glacier* (вісячі льодовики), *higher temperatures* (підвищення температури), *earthquake* (землетрус),

movement (пух), *vibration* (вібрація), *deforestation* (вирубка лісів), *winter sports activities* (зимові види спорту).

Тематична підгрупа «Причини виникнення лавин» складається з 11 лексем, що становить 24% від загального числа лексико-семантичної групи 'Avalanche'.

2. Лексичні одиниці на позначення місць виникнення лавин: *runout* (місце, де лавина уповільнює або зупиняється), *accumulation zone* (зона накопичення), *mountains* (гори), *crest* (гірський гребінь), *peak* (вершина гори), *aiguille* (загострена вершина).

Тематична підгрупа «Місце виникнення лавин» складається з 6 лексем, що становить 13% від загального числа лексико-семантичної групи 'Avalanche'.

3. Лексичні одиниці на позначення сніжних мас та видів опадів у горах: *snow* (сніг), *crust* (льодяна кірка), *boiler plate* (твердий шар снігу), *air hoar* (сніжний іній), *bergschund* (тріщина в сніжно-льодовому схилі), *spring snow* (весняний сніг), *corn snow* (сніг у вигляді дрібних гранул), *sugar snow* (глибинний іній), *firm* (фірн), *firm snow* (багаторічний сніг), *frozen precipitation* (заморожені опади), *ice layer* (шар льоду), *powder snow* (пороховий сніг), *sastruga* (заструга), *sleet* (мокрый сніг), *slush* (сльота), *hail* (град).

Тематична підгрупа «Сніжні маси та види опадів у горах» складається з 17 лексем, що становить 37% від загального числа лексико-семантичної групи 'Avalanche'.

4. Лексичні одиниці на позначення видів лавин: *slab avalanche* (снігова дошка), *loose snow avalanche* (сипучі снігові лавини), *icefall avalanche* (крижана лавина), *cornice fall avalanche* (руйнування карнизів), *wet avalanche* (вологі лавини), *glide avalanche* (плити лавин), *slush avalanche* (мокра лавина).

Тематична підгрупа «Види лавин» складається з 7 лексем, що становить 15% від загального числа лексико-семантичної групи 'Avalanche'.

Периферія поля включає одиниці, які є найбільш віддаленими у своєму значенні від ядра, та включає 5 лексичних одиниць, що формують тематичну групу «Наслідки лавин», та становить 11% від загального числа лексико-семантичної групи 'Avalanche':

Лексичні одиниці на позначення наслідків лавин: *death* (смерть), *destruction* (знищення), *disruption* (порушення), *injury* (травма), *loss* (втрата).

Схематично лексико-семантична група 'Avalanche' виглядає наступним чином (рис. 1).

До ядра входить ядерна лексична одиниця із синонімами, до центру поля – найближчі за значенням до ядра лексичні одиниці, до периферії – найвіддаленіші від ядра лексичні одиниці.

Пропонуємо розглянути згадані вище тематичні групи у вигляді діаграми: 89% лексичних одиниць складають центр лексико-семантичної групи та лише 11% належать до периферії (рис. 2).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Структура та склад будь-якого лексико-семантичного поля – явище непостійне, адже зв'язки між його компонентами постійно змінюються, а самих компонентів поля стає дедалі більше.

З огляду на розглянуті вище структуру та склад лексико-семантичної групи 'Avalanche' можемо зазначити, що вона має ієрархічну структуру, зі своєю внутрішньою організацією, складається з ядра, центру та периферії і разом з ядром нараховує 52 лексичні одиниці.

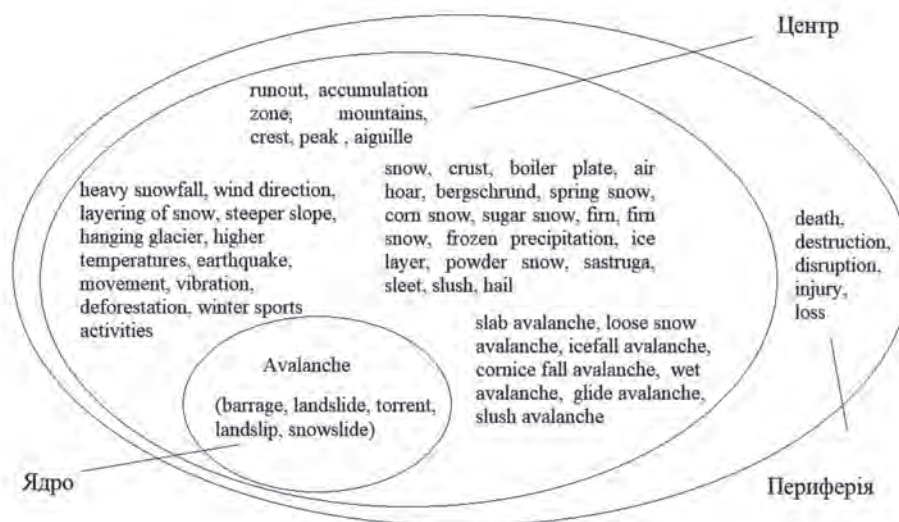

Рис. 1. Схематичне зображення лексико-семантичної групи 'Avalanche' в англійській мові

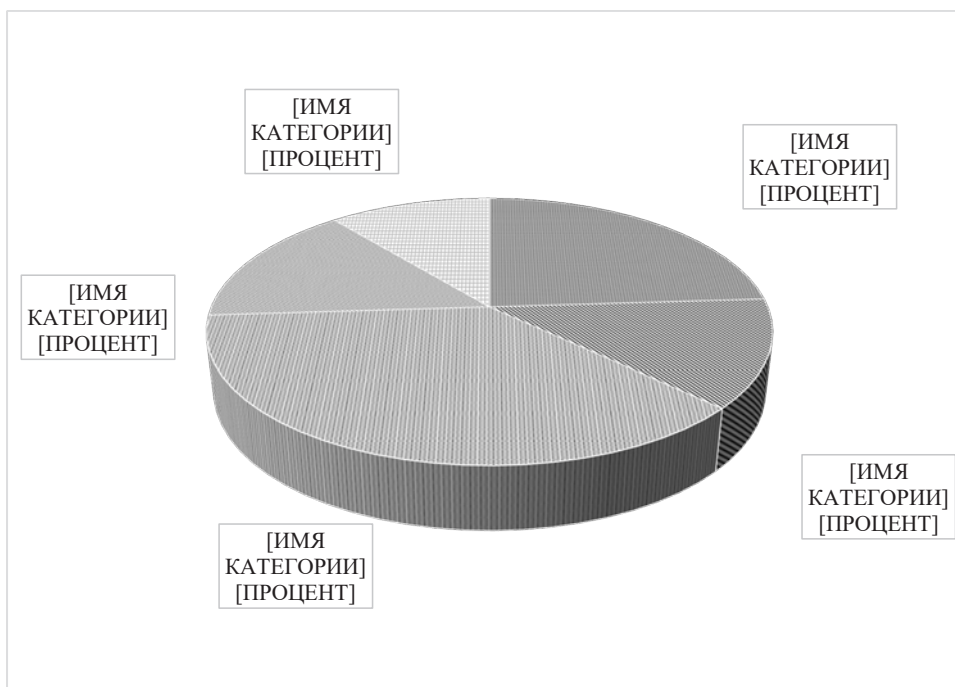

Рис. 2. Структура лексико-семантичної групи 'Avalanche' в англійській мові

Перспективи подальшого дослідження ми бачимо у більш детальному вивченні лексико-семантичного поля 'Disaster', лексико-семантичних груп, які входять до складу цього лексико-семантичного поля, та лексико-семантичних полів, які з ним перетинаються.

Література:

1. Cliff Goddard, Anna Wierzbicka. Words and Meanings: Lexical Semantics across Domains, Languages, and Cultures. New York : Oxford University Press, 2014. 314 p.
2. Сосюр Ф. де. Труды по языкознанию. Москва : Прогресс, 1977. 695 с.
3. Безкоровайная Г.Т. Семантические поля как способ систематизации лексических единиц: попытка обобщения основных положений теории поля. Вісник Дніпропетровського універ-

ситету ім. Альфреда Нобеля. Серія : «Філологічні науки». 2012. Вип. 1. С.172-180 URL: https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/Full_issues/Issues/1_3_2012.pdf (дата звернення: 02.02.2021).

4. Васильев Л.М. Теория семантических полей. *Вопросы языкознания*. 1971. № 5. С. 105–113.

Словники:

5. Кузнецов А.М. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : «Советская энциклопедия», 1990. 685 с.
6. Письменная О.О., Дудар Т.В. Тематичний екологічний словник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 416 с.
7. Collin P.H. Dictionary of Environment and Ecology: Over 7,000 terms clearly defined. 5th edition. London : Bloomsbury Publishing Plc, June 21, 2004. 264 p.

8. Dictionary of Environmental Science. McGraw-Hill, 2003. 496p.
9. Macmillan English Dictionary : веб-сайт. URL: <https://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення: 02.02.2021).
10. Merriam-Webster's Dictionary : веб-сайт. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 02.02.2021).
11. The Collins English Dictionary : веб-сайт. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення: 02.02.2021).

Shkvorchenko N., Dashkova K. Lexico-semantic group 'Avalanche' in modern English

Summary. The article is devoted to the study of the lexico-semantic group 'Avalanche' in modern English. The study is based on the data of modern dictionaries of the English language (online dictionaries and dictionaries of Environmental Science), as well as examples of the use of lexical units in media texts (articles, Internet resources) obtained by the method of continuous sampling. The concepts of the lexico-semantic field, lexico-semantic group, system are analyzed. The views of linguists on approaches to the study of the field organization of language in different historical periods, its classification and evolution are described in detail. The hierarchical structure of lexico-semantic field

is considered, which implies their internal organization in the form of a nucleus, a center (the closest to the center lexical units) and periphery (the most distant from the center lexical units). The definitions of the lexeme 'Avalanche' in English dictionaries are given, which made it possible to determine the subgroups of the lexico-semantic group 'Avalanche' (there are four thematic subgroups in total: lexical units that indicate the causes of avalanches, lexical units that indicate the places of occurrence of avalanches, lexical units that indicate snow masses and types of precipitation in the mountains, lexical units that indicate types of avalanches) and lexemes that are part of them. Investigated lexical units included in the periphery (lexical units that indicate the consequences of avalanches). The total number of selected lexemes is 52.

On the basis of the analysis, the total number of units included in each thematic subgroup was calculated, and the percentage calculations were reflected in the form of a diagram. An example of schematic construction of the lexical-semantic group 'Avalanche' taking into account the lexical units of all thematic subgroups is given.

Key words: lexico-semantic field, lexico-semantic group, system, lexeme, nucleus, center of the field, periphery.